

УДК 378((091)(477)):(57+54)

**ХІМІКО-БІОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ ТНПУ:
СПАДЩИНА, ГОРДІСТЬ, НОВІ ГОРИЗОНТИ**

Боднар О. І.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: bodnar@chem-bio.com.ua

Історичне коріння факультету: від колегії до університету. Хіміко-біологічний факультет Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка є одним із найдавніших і найавторитетніших освітніх осередків природничого профілю в Україні. Його історія сягає XVII століття, коли у місті Кременець було створено братську школу (1620 рік), де готували вчителів для народних шкіл. Впродовж століть заклад трансформувався: братська школа стала Кременецько-Богоявленською колегією (1673 рік), а пізніше – Єзуїтським колегіумом. Важливо, що саме в цьому середовищі формувалися освітні традиції, засновані на високих гуманістичних ідеалах та ідеях. У 1805 році на базі цих традицій було відкрито Волинську гімназію вищих наук, яка згодом перетворилася на Кременецько-Волинський ліцей (1818 рік). Важливим поштовхом до активного розвитку, європейського визнання та наукової діяльності у той час стало створення ботанічного саду (1806 рік) під керівництвом ірландського ландшафтного архітектора Діонісія Мак-Клера. Особливої слави сад набув завдяки Віллібальду Бессеру – доктору медицини, ботанікові та ентомологу, який, починаючи з 1809 року, підняв наукову роботу закладу до рівня провідних європейських ботанічних інституцій. За його керівництвом сад зібрав понад 12 тисяч видів рослин і став платформом для активної міжнародної співпраці.

У 1833 р. Кременецько-Волинський ліцей після розгрому революційного польського руху закрито. В його будинках було розташовано Волинську духовну семінарію, на базі якої у 1902 р. створено Волинське єпархіальне жіноче училище, яке вело підготовку жінок-вчителів для початкових шкіл. Наказом

головнокомандувача польською армією Ю. Підсудського від 27 травня 1920 року юридично відновлено Кременецький ліцей. При ліцеї створено учительську семінарію (6 курсів, 86 хлопців і 120 дівчат) та гімназію ім. Тадеуша Чацького, які були реорганізовані у 1937 р. педагогічний ліцей, де функціонувало 20 навчальних кабінетів, бібліотека, інтернат та мережа господарських об'єктів.

Офіційним початком сучасної історії факультету вважається 4 березня 1940 рік, саме тоді постановою Ради Народних Комісарів УРСР було створено Кременецький державний учительський інститут з природничо-географічним факультетом, в якому вперше заняття розпочалися українською мовою. Перший навчальний рік (1940–1941) був надзвичайно складним, оскільки довелося практично з нуля відновлювати матеріальну базу. Попри всі труднощі, вже 1 вересня 1940 року пролунав перший дзвоник і студенти розпочали навчання. Першим деканом факультету став Іван Васильович Цись. Однак його робота тривала недовго – у червні 1941 року розпочалася війна. Викладачі та студенти стали до лав захисників Вітчизни. Факультет знову відновив свою діяльність у 1944 році, вже у післявоєнних умовах. Наступні роки були періодом наукового, освітнього і адміністративного становлення та розвитку, який очолювали такі фахівці як Олексій Михайлюк, Павло Серветник, Данило Чижов.

21 липня 1969 року постановою Ради Міністрів УРСР інститут перенесли до обласного центру – Тернополя. Відтоді він став називатися Тернопільський державний педагогічний інститут. У 1997 році заклад отримав статус університету, а факультет – нову назву: хіміко-біологічний.

Упродовж десятиліть факультет очолювали яскраві науковці й потужні адміністратори: Йосип Свинко, Сергій Грушко, Микола Барна, Володимир Курант, Надія Дробик. Кожен із них зробив свій унікальний внесок у формування сучасного обличчя факультету – від зміцнення матеріально-технічної бази до розвитку міжнародної співпраці. З 2023 року факультет очолює Оксана Боднар, яка організовує роботу факультету відповідно до сучасних викликів і тенденцій вищої освіти.

Структура та освітній процес. Сьогодні хіміко-біологічний факультет складається з трьох кафедр:

- кафедра ботаніки та зоології (очолює з 2014 року проф. Пида Світлана);
- кафедра загальної біології та методики навчання природничих дисциплін (очолює з 1997 року проф. Грубінко Василь);
- кафедра хімії та методики її навчання (очолює з 2018 року доц. Барановський Віталій).

Освітній процес на факультеті організовано на високому рівні: 26 лабораторій із сучасним обладнанням, ефективна онлайн- та офлайн-освіта, електронна система Moodle з понад 240 електронними курсами, різноманітні інтерактивні, польові та педагогічні практики. Водночас, здобувачі хім-біо мають змогу професійно і пізнавально проходити навчальні біологічні практики на базі унікальних об'єктів – зоологічного музею, теплиці, лабораторії біології та екології «Голицький біостаніонар ТНПУ», агробіологічної лабораторії. Біблійний ботанічний сад, закладений у 2018 році, також часто використовується в навчальній та науковій діяльності.

Наука – основа поступу та розвитку. Факультет упродовж своєї історії активно розвивав і розвиває наукову діяльність, яка охоплюють широкий спектр природничих наук: ботаніка, фізіологія рослин, мікробіологія, генетика, зоологія, екологія, біотехнологія, біохімія, хімія органічних сполук, фізична і колоїдна хімія, гідробіологія, екотоксикологія, а також теорія і методика природничої освіти. На його теренах функціонує 9 науково-дослідних лабораторій та 1 методично-науковий центр, серед яких:

- лабораторія порівняльної біохімії та молекулярної біології;
- лабораторія хімії навколишнього середовища;
- лабораторія хімії ненасичених сполук;
- лабораторія екологічної біохімії;
- лабораторія екотоксикології та біомоніторингу;
- лабораторія фізіології рослин і мікробіології;
- лабораторія екології та біотехнології;
- лабораторія прикладної ботаніки та фітотехнологій;
- лабораторія екологічного моніторингу та комп'ютерного

моделювання довкілля;

- центр природничої освіти та науки.

Наукові досягнення факультету за сучасний період часу – це майже 100 кандидатів наук, 15 докторів наук, понад 30 держбюджетних тем, 120 госпдоговірних тем, 15 міжнародних і білатеральних проєктів, 38 патентів, понад 280 монографій, 8 підручників, 50 наукових конференцій. Два наукові збірники – «Наукові записки ТНПУ. Серія: Біологія» та «Наукові записки ТНПУ. Серія: Хімія» – стали платформою для апробації результатів досліджень як досвідчених науковців, так і молодих вчених. Перший з них включено до категорії «Б» наукових видань України. Також варто зазначити, що за участі науково-педагогічних працівників факультету та їх колег з інших установ, в тому числі закордонних, щорічно проводяться всеукраїнські та міжнародні науково-практичні конференції, зокрема: «Шлях у науку: перші кроки», «Тернопільські біологічні читання – Ternopil Bioscience», «Підготовка вчителів фізики, хімії, біології в контексті Нової української школи».

Виховання, традиції та громадянська відповідальність. Факультет не лише навчає і досліджує, а й активно виховує нове покоління педагогів і науковців, прищеплюючи їм відповідальність, патріотизм і гуманізм. Свідченням цього є участь студентів і викладачів у волонтерських ініціативах та підтримці ЗСУ, особливо в умовах російсько-української війни. Багато випускників стали військовими, захисниками України. На жаль, є й ті, хто віддав життя за свободу Батьківщини. Їхні імена – у пам'яті факультету.

Не можна оминати увагою й традиційні виховні заходи на факультеті, які згуртовують студентів та об'єднують колектив і здобувачів у єдину науково-педагогічну родину. День факультету, Посвята у першокурсники, Різдвяне колядування, вручення дипломів, тематичні тижні кафедр, День факультету та багато інших – події, що стали символами духовної єдності поколінь, підтримки традицій і гордості за належність до великої факультетської спільноти.

Спадщина і майбутнє. Хіміко-біологічний факультет ТНПУ – це не просто структурний підрозділ університету – це жива спільнота однодумців, науковців, педагогів і студентів, які

85-річчя хіміко-біологічного факультету ТНПУ

зберігають традиції, примножують здобутки та впевнено рухаються вперед.

Це місце, де формуються не лише знання, а й світогляд. Де студента навчають бачити у природі – науку, у науці – сенс, у сенсі – життя. Це простір, у якому виростають майбутні вчителі, дослідники, громадяни, яким під силу відродити Україну та змінити світ!